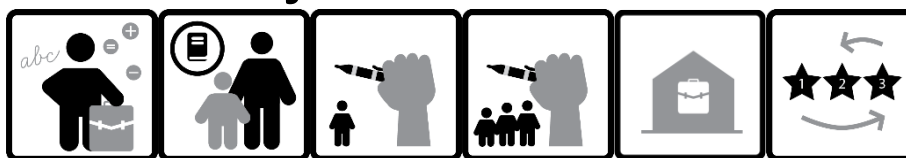

Odborné postupy

v pedagogickej a poradenskej praxi

Vývinové poruchy učenia, intervencia v základnej škole

Kompetenčný rámec:

ZARIADENIE	základná škola
ODBORNÝ ZAMESTNANEC	školský špeciálny pedagóg
VEKOVÁ KATEGÓRIA	1. a 2. stupeň ZŠ
FORMA	individuálna/skupinová
AUTORKY	Mgr. Dagmar Popovičová, školský špeciálny pedagóg Mgr. Miriam Vlžáková, školský špeciálny pedagóg
KONZULTOVALI	PaedDr. Erika Viščorová, špeciálny pedagóg Mgr. Mária Remišová, PhD.
EDITORKA	Mgr. Zdenka Valeková
DÁTUM	november 2021

Vývinové poruchy učenia, intervencia v základnej škole

Úvod do problematiky

Problematicou vývinových porúch učenia (VPU) sa v dnešnej dobe nezaoberajú len kvalifikovaní odborníci, ale aj laická verejnosť. V minulosti sa týmto problémom nevenovala až taká pozornosť. VPU trpí čoraz vyššie percento detskej populácie a ťažkosti pretrvávajú až do dospelosti.

VPU sú úzko spojené s oslabeniami **v jazykovo-kognitívnej, percepčnej** a motorickej oblasti.

V kognitívno-jazykovej oblasti ide o narušenú schopnosť koncentrácie pozornosti, pamäti, myslenia, reči a matematických predstáv.

V motorickej oblasti sa oslabenia prejavujú v zhoršenej **jemnej a hrubej motorike, grafomotorike, oromotorike** (jemné pohyby celého artikulačného aparátu, a to pier, sánky, jazyka a podnebia), **vizuomotorike** (oko – ruka) a **fonograforytmike** (plynulosť reči).

V percepčnej oblasti môže byť narušené zrkové a sluchové vnímanie.

Príčiny vzniku VPU sa dnes posudzujú z rôznych hľadísk, a to neurofyziológických, psychologických, špeciálnopedagogických, sociologických a lingvistických.

Zistenie príčin VPU je dôležité aj z pohľadu samotného jednotlivca, jeho následnej intervencie a stanovenia správneho postupu korekcie príslušnej poruchy.

Medzi základné typy vývinových porúch učenia patrí:

dyslexia – porucha čítania,

dysgrafia – porucha písania,

dysortografia – vývinová porucha pravopisu,

dyskalkúlia – špecifická porucha matematických schopností,

dyspinxia – špecifická porucha kreslenia,

dysmúzia – porucha v rozpoznávaní alebo reprodukování hudby,

dyspraxia – porucha motorickej funkcie.

Vo väčšine prípadov sa vyskytujú v kombinácii (napr. dyslexia s dysortografiou a pod.), pretože majú spoločný podklad v rečových, percepčných, kognitívnych a motorických nedostatkoch a oslabeniach. Uvedené poruchy nesúvisia s nedostatočným intelektom ani s nevhodným spôsobom učenia.

VPU netreba brať na ľahkú váhu, nech sú akéhokoľvek rázu. Nie je vhodné čakať, kým problémy narastú, vtedy už môže mať žiak výrazné medzery vo vedomostiach. Školský neúspech sa po čase odrazí na osobnosti žiaka, čo môže prerásť do porúch správania. Včasná diagnostika je dôležitá na skoré podchytenie ťažkostí a následné realizovanie adekvátnych intervencií u školského špeciálneho pedagóga.

Základné princípy

Ak chceme žiakovi s VPU v školskom zariadení pomôcť, musíme zistiť, aké má ťažkosti v učení. Prvým krokom odborného postupu (OP), teda aj východiskom výchovno-vzdelávacieho procesu žiaka s VPU bude **diagnostika**. Podľa Zelinkovej (2003, s. 50) je cieľom diagnostiky „**stanovenie úrovne vedomostí a schopností, poznávacích procesov, sociálnych vzťahov, osobnostných**

charakteristík a ďalších faktorov, ktoré sa podieľajú na úspechu či neúspechu dieťaťa“. Orientačnou diagnostikou je **laická diagnostika vykonaná rodičom** a prvotná **pedagogická diagnostika**.

Rodič svoje dieťa pozná. Ak ho pozoruje a učí sa s ním, môže postrehnúť jeho ťažkosti pri osvojovaní učiva. Pomoc hľadá v škole. Kontaktuje triedneho pedagóga, školského špeciálneho pedagóga či školského

psychológa. Rodič je nezastupiteľným členom tímu v prospech riešenia podpory dieťaťa, ktorý sa spolupodieľa na jeho vzdelávaní, je významným partnerom v dlhodobom terapeutickom procese. Snaží sa vo vyrovnanom vzťahu pomáhať svojmu dieťaťu nadobudnúť kompenzačné stratégie a uplatňovať ich v živote. Na dosiahnutie spoločného cieľa, ktorý smeruje k saturácii potrieb dieťaťa, je potrebné získať jeho dôveru. V komunikácii so školou sa musí cítiť komfortne, nesmie mať pocit, že je neželaný hosť, ktorý zasahuje do odbornosti pedagógov.

V súčasnosti sa akcentuje **diagnostická kompetencia pedagóga**. Pedagóg je denne so žiakom. Má možnosť si všímať jeho nedostatky, nevládanie školských zručností, čo môže signalizovať prítomnosť VPU.

Pedagogickou diagnostikou sa analyzujú školské výkony žiaka v čítaní, písaní a počítaní. U žiakov sa posudzuje a určuje stupeň zvládnutia učebných osnov príslušného ročníka. Učiteľ sa v pedagogickej diagnostike vyjadrí aj k správaniu, osobnostným charakteristikám, vôľovým vlastnostiam, prípadne zvláštnostiam, ktoré u žiaka pozoruje počas vyučovania aj prestávok, v kontakte so spolužiakmi a pod. Je prospešné, ak pedagogická diagnostika zahŕňa aj tieto pozorovania a postrehy učiteľa, o ktorých sa odborník v poradenskom zariadení často od rodičov nedozvie. Do kvalitnej pedagogickej diagnostiky by mali byť zahrnuté aj ďalšie oblasti, nielen školský výkon.

Psychologická diagnostika v zariadení poradenstva a prevencie sa zameriava na úroveň intelektových schopností (verbálnu a neverbálnu inteligenciu), ktoré úzko súvisia so školským úspechom/neúspechom žiaka. Zo štruktúry inteligencie psychológ navrhuje odporúčania pri reedukácii a vhodný prístup k žiakovi v edukačnom procese.

Špeciálnopedagogická diagnostika zisťuje úroveň čitateľských, pisateľských a matematických schopností, úroveň sluchového a zrakového vnímania, pravo-ľavú a priestorovú orientáciu, vnímanie časovej postupnosti, vnímanie a reprodukciu rytmu, pamäť, motoriku, rovnováhu a lateralitu. Všíma si aj vyjadrovacie schopnosti, slovnú zásobu, správanie a iné charakteristiky dieťaťa. Aj tu sa navrhujú odporúčania pre reedukáciu a patričné prístupy v edukačnom procese, ale aj odporúčania v domácom prostredí.

Pri **reedukáciách** nadväzujeme na dosiahnutú **úroveň žiaka**. Podkladom je diagnostická analýza prípadu. Je nevyhnutné poznať špecifiká žiaka – intelekt, motiváciu, schopnosť sa koncentrovať, úroveň vedomostí a zručností, charakteristiku poznávacích procesov, sociálnych vzťahov, osobnostnej povahy a ďalších pôvodcov, ktoré sa podieľajú na úspechu či neúspechu žiaka. Dobrý začiatok a systematická motivácia žiaka pri terapii je predpokladom úspešnej intervencie s cieľom využívať učenie pri celoživotnom vzdelávaní.

Ciele

Po uzavretí diagnostického záveru zariadením poradenstva a prevencie je žiakovi poskytnutá špeciálna starostlivosť v rámci základnej školy. Hlavným cieľom je efektívne nastaviť proces podpory, eliminovanie ťažkostí v učení a predchádzanie sekundárnych dosahov VPU na osobnosť žiaka.

Cieľom intervencií u školského špeciálneho pedagóga je úsilie o postupné obnovenie a zlepšovanie zníženej úrovne narušených či nerozvinutých kognitívnych, percepčných a motorických funkcií žiaka primeranou a nenásilnou formou zodpovedajúcou jeho aktuálnej úrovni.

Pri dyslexii:

- osvojiť si analýzu slabík a slov, syntézu hlások, slabík a slov,
- identifikovať hlásku v slove (prítomnosť hlásky, pozícia hlásky),
- rozširovať a upevňovať slovnú zásobu, jej aktívne používanie,
- rozvíjať počúvanie s porozumením,

- osvojiť si a zdokonaľovať správnu techniku čítania,
- rozvíjať presnosť, plynulosť, rýchlosť čítania slov a viet,
- dodržiavať interpunkciu a diakritiku pri čítaní,
- rytmizovať riekanky, básničky, texty (spájať text s udaním rôznych rytmov a melódií), rytmizovať texty v sprievode pohybových prvkov (napr. zdvihnúť ruky pri dlhej slabike),
- posilňovať pravo-ľavú orientáciu,
- rozvíjať porozumenie prečítaného, čítanie s porozumením.

Pri dysgrafii:

- osvojiť si správnu polohu sedenia pri písaní,
- upevniť správnosť držania písacieho nástroja,
- skvalitniť orientáciu na ploche a v priestore v spojení s grafickou činnosťou,
- eliminovať zamieňanie písmen a utvrdzovať správne tvary a spoje grafém,
- precvičovať hrubú a jemnú motoriku,
- posilňovať zníženú zrkovú predstavivosť,
- utužovať vizuálnu pamäť.

Pri dysortografii:

- rozvíjať sluchové rozlišovanie a výslovnosť mäkkých a tvrdých slabík,
- rozvíjať sluchové rozlišovanie a výslovnosť dlhých a krátkych slabík,
- upevňovať spodobovanie, sykavky,
- utužovať vnímanie a reprodukciu rytmu,
- osvojiť si a aplikovať gramatické pravidlá písania i/í, y/ý,
- dodržiavať diakritiku pri písaní,
- osvojiť si zachovať hranice slov pri písaní,
- posilňovať pravú a ľavú hemisféru,
- trénovať pozornosť.

Pri dyskalkúlii:

- rozvíjať orientáciu v priestore a na ploche,
- podporovať rozvoj orientácie v číselnom rade a orientáciu na číselnej osi,
- prehľbovať orientáciu v čase,
- rozvíjať logické myslenie pri riešení úloh, sústrediť sa na detaily,
- upevňovať orientáciu na číselnej osi,
- upevniť pojem čísla a určovať pozíciu čísel,
- chápať zmysel počtových operácií,
- rozvíjať schopnosť čítať matematické symboly,
- uplatňovať presný algoritmus,
- podržať v pamäti počtové operácie,
- rozlišovať geometrické tvary,
- porozumieť zadaniam slovných úloh.

Pri dyspraxii:

- deliť pracovné činnosti na viacero jednoduchších krokov,
- rozvíjať hrubú a jemnú motoriku, zaraďovať balančné prvky do vyučovania, t. j. trénovať statickú a dynamickú rovnováhu (napr. pri ypsilone v slove prednož pravú nohu a upaž ľavú ruku),
- trénovať senzorickú koordináciu pohybov,
- naučiť sa vnímať telesnú schému,
- trénovať zrkové a sluchové vnímanie,
- rozvíjať pravo-ľavú a priestorovú orientáciu,

- rozvíjať pozornosť.

Pri dyspínii:

- rozvíjať predstavivosť a fantáziu,
- upevňovať orientáciu na ploche,
- precvičovať jemnú motoriku a senzomotorickú koordináciu,
- zdokonaľovať zrakové vnímanie.

Pri dysmúzi:

- precvičovať a reprodukovать rytmus,
- vnímať hudbu pomocou hry na telo,
- rozlíšiť zvuky hudobných nástrojov,
- rozvíjať hudobnú produkciu,
- určovať dĺžku, výšku, silu tónov.

Postup riešenia

Pri podozrení na VPU u žiaka škola realizuje špeciálnopedagogický orientačný skrining. Na základe analýzy nadobudnutých informácií o žiakovi sa formuluje predbežná hypotéza. Žiak a ZZ sú oboznámení s plánom odbornej starostlivosti alebo odporúčaním diagnostického vyšetrenia u ďalších odborníkov v zariadení poradenstva a prevencie podľa výberu ZZ, kde bude žiakovi pridelený koordinátor. Koordinátor klienta je samostatný OZ/psychológ/špeciálny pedagóg/kariérový poradca/logopéd/liečebný pedagóg/sociálny pedagóg, ktorý sprevádza klienta/ZZ odbornou starostlivosťou poskytovanou v zariadení poradenstva a prevencie a predstavuje podstatný kontakt na komunikáciu s klientom/ZZ a ďalšími odborníkmi vstupujúcimi do procesu odbornej starostlivosti.

Školský špeciálny pedagóg, triedny učiteľ oboznámi ZZ s ďalším postupom odbornej starostlivosti, **s podmienkami a možnosťami vzdelávania žiaka:**

- vzdelávanie v špeciálnej triede v bežnej ZŠ,
- vzdelávanie formou školského začlenenia v bežnej triede ZŠ.

Ak ZZ žiaka súhlasí s formou školského začlenenia v bežnej ZŠ, podá riaditeľovi školy **písomnú žiadosť o vzdelávanie formou školského začlenenia**. Návrh je prerokovaný na zasadnutí pedagogickej rady. Od tohto dňa je žiak v edukačnom procese evidovaný ako žiak so ŠVVP pre zdravotné znevýhodnenie VPU.

Hodnotenie a klasifikácia žiaka sa realizuje podľa **prílohy č. 2 k metodickému pokynu č. 22/2011 (zásady hodnotenia žiaka so zdravotným znevýhodnením začleneného v základnej škole)**.

Dokumentácia žiaka s ŠVVP:

- **Návrh na vzdelávanie žiaka so ŠVVP v ZŠ.**
- **Informovaný súhlas**, v ktorom je zákonný zástupca písomne poučený o všetkých možnostiach vzdelávania, špecifikách výchovy a vzdelávania svojho dieťaťa – špecifické vyučovacie predmety, zápis klauzuly do doložky na vysvedčení, že žiak bol vzdelávaný podľa IVP, úprava podmienok na certifikačných celoslovenských testovaniach, podávanie prihlášok na SŠ a pod.
- **Správy z diagnostických vyšetrení** (psychológ, špeciálny pedagóg, v prípade potreby logopéd alebo iný odborný zamestnanec) a **písomné vyjadrenie zariadenia poradenstva a prevencie k školskému začleneniu (k školskej integrácii)**.
- **IVP** vypracúva triedny učiteľ v spolupráci so školským špeciálnym pedagógom a vyučujúcimi žiaka. Je to otvorený dokument, ktorý v prípade potreby možno aktualizovať. K jeho tvorbe má právo sa vyjadriť aj zákonný zástupca, ktorý súhlas s dokumentom potvrdí podpisom.
- Písomné **odporúčenie pedagogického asistenta**.

Za utvorenie podmienok pre prijatie a vzdelávanie žiaka s VPU v bežnej škole zodpovedá riaditeľ školy. Ešte pred jeho prijatím zabezpečí **personálne, materiálno-technické a priestorové podmienky** vzdelávania. Všetky úpravy podmienok sa zaznamenajú do IVP.

Personálne podmienky – ide o odborné činnosti školského špeciálneho pedagóga, logopéda, asistenta učiteľa, školského psychológa, ktorí zabezpečujú špeciálnu starostlivosť o žiaka. Je dôležité, aby pedagógovia žiaka disponovali aspoň elementárnymi vedomosťami zo špeciálnej pedagogiky a mali o VPU čo najviac informácií. Nielen o ich charakteristike, prognóze vývoja, ale aj o postupoch v edukácii. Je vhodné dopĺňanie kvalifikácie učiteľov bežných škôl v problematike VPU prostredníctvom inovačných, aktualizáčnych vzdelávaní a kurzov. Ide o spoločnú prácu a cieľ všetkých zainteresovaných v prospech žiaka.

Materiálno-technické podmienky tvoria špeciálne učebnice, špeciálne učebné a kompenzačné pomôcky (diktafón, čítacie okienko, farebné prehľady učiva, špeciálne upravené texty a pod.), ako aj počítače, tablety a počítačové programy.

Priestorové podmienky – úprava prostredia triedy, umiestnenie žiaka na vhodné miesto rešpektujúc individualitu problému, špeciálna učebňa školského špeciálneho pedagóga vybavená potrebnými kompenzačnými pomôckami.

Vzdelávanie žiaka s VPU

Podkladom pri výchove a vzdelávaní žiakov s VPU v základnej škole je **Vzdelávací program pre žiakov s vývinovými poruchami učenia** pre primárne vzdelávanie a nižšie sekundárne vzdelávanie. Obsah vzdelávania žiakov s VPU v špeciálnych triedach a v školskej integrácii je rovnaký ako obsah vzdelávacích oblastí príslušných predmetov pre štátny vzdelávací program žiakov ZŠ.

Vzdelávacie oblasti sú doplnené o oblasť **špeciálnopedagogická podpora**, do ktorej sú zaradené špecifické vyučovacie predmety:

- **rozvíjanie špecifických funkcií (RŠF)**, vyučuje školský špeciálny pedagóg,
- **individuálna logopedická intervencia (ILI)**, vyučuje školský logopéd.

I. Žiaci s VPU, ktorí sú vzdelávaní **v špeciálnej triede** pre žiakov s VPU v rámci bežnej ZŠ, postupujú podľa rámcového učebného plánu, ktorý je súčasťou tohto vzdelávacieho programu, t. j. vyučujú sa špecifické vyučovacie predmety individuálna logopedická intervencia a rozvíjanie špecifických funkcií.

Špecifické vyučovacie predmety sa vyučujú v príslušných ročníkoch ZŠ, ak si ich škola vytvorí, podľa rámcového učebného plánu vzdelávacieho programu pre žiakov s VPU. Sú rovnocenné s ostatnými vyučovacími predmetmi, zapisujú sa do triednej knihy a žiak ich má uvedené aj na vysvedčení. Hodnotené sú slovné, slovom absolvoval/absolvovala.

Skupiny na špecifické vyučovacie predmety je možné utvárať aj zo žiakov najbližších ročníkov. Do rozvrhu sa zaraďujú v rámci disponibilných hodín alebo na posledné vyučovacie hodiny.

RŠF – časová dotácia 1 hodina týždenne.

ILI – časová dotácia 2 hodiny týždenne na 1. stupni ZŠ, 1 hodina týždenne na 2. stupni ZŠ.

O zaradení špecifických vyučovacích predmetov do vyučovacieho procesu rozhoduje zariadenie poradenstva a prevencie. V prípade, že niektorý z uvedených predmetov, napr. ILI nie je potrebný, vydá o tom písomné potvrdenie, ktoré je prílohou návrhu na vzdelávanie žiaka s ŠVVP.

II. Pre žiaka s VPU, vzdelávaného **formou začlenenia v triede ZŠ**, riaditeľ školy zabezpečí odbornú špeciálnopedagogickú a logopedickú starostlivosť v spolupráci so zariadením poradenstva a prevencie, so školským špeciálnym pedagógom a školským logopédom v rozsahu rámcového obsahu vzdelávania v špecifických vyučovacích predmetoch ILI a RŠF. Žiak začlenený v školskej integrácii sa vzdeláva podľa rámcového učebného plánu príslušnej školy, v ktorej sa vzdeláva, a podľa individuálneho vzdelávacieho

programu (ďalej aj „IVP“) s prihliadnutím na narušenie. Obsah jeho vzdelávania vychádza zo vzdelávacieho programu žiakov s vývinovými poruchami učenia. IVP musí byť v súlade s obsahom špecifických vyučovacích predmetov ILI a RŠF. IVP sa aktualizuje podľa požiadaviek ročníka a aktuálneho stavu žiaka.

Škola môže u žiaka s VPU buď zabezpečiť začlenenie špecifických vyučovacích predmetov ILI a RŠF do RUP, alebo postupovať podľa IVP v súlade s obsahom špecifických vyučovacích predmetov.

ODBORNÁ INTERVENCIA

Školský špeciálny pedagóg na základe dostupných informácií a údajov získaných zo vstupného rozhovoru, z depistáže, zo psychologickej a špeciálnopedagogickej diagnostiky zariadení poradenstva a prevencie a informácií od ŠPT alebo MDT zostaví **plán následnej starostlivosti o žiaka**.

Vypracuje:

- **individuálny vzdelávací program (IVP),**
- **plán individuálnej/skupinovej intervencie.**

V rámci plánu intervencie sa stanovia cieľ, reedukačné metódy, frekvencia reedukačných stretnutí, kontrolné kroky a kompetencie zúčastnených OZ. Školský špeciálny pedagóg oboznámi ZZ o poskytovanej starostlivosti. Plán intervencie sa založí do záznamu o špeciálnopedagogickej starostlivosti.

Cieľom reedukácie je špeciálnopedagogickými metódami eliminovať alebo aspoň zmierniť narušenie, korigovať diagnostikovaný problém v rámci vývinu dieťaťa, jeho školských zručností a vedomostí a rozvíjať špecifické funkcie žiaka.

U každého jednotlivca s VPU sa porucha prejavuje odlišným spôsobom, preto sa intervencie realizujú podľa individuálneho plánu. Neexistuje jeden konkrétny návod intervencií použiteľný u každého žiaka. Činnosti spojené s nápravou je potrebné prispôbiť individuálnym schopnostiam žiaka, využívať **multisenzoriálny prístup**, ktorý zapája čo najviac zmyslov (zrak, sluch, hmat, čuch) v kombinácii so slovom, pohybom a rytmom. Intervencie majú mať **komplexný charakter**. Po určitej dobe je potrebné **zhodnotiť ich efekt**, odporúča sa vytvárať portfólio prác žiaka a sledovať jeho **progres**. Ak je zjavné, že žiak robí pokroky, je dobré to zdôrazňovať a posilňovať tak jeho pozitívny sebaobraz. Ide o dôležitý zdroj motivácie. Do spolupráce je potrebné zaangažovať rodiča dieťaťa, vysvetliť mu podstatu cvičení a dôležitosť denného domáceho precvičovania.

Rozvíjanie narušených schopností v dôsledku diagnostikovaných VPU sa prebieha celým vyučovacím procesom. Špecifické postupy, ako aj modifikované metódy je nevyhnutné využívať pri výučbe všetkých predmetov.

Výstup činnosti

- **Záznamy z orientačnej pedagogickej diagnostiky.**
- **Správa zo psychologického vyšetrenia** v zariadení poradenstva a prevencie zaradeného do siete škôl a školských zariadení.
- **Správa zo špeciálnopedagogického vyšetrenia.**
- **Správa z logopedického vyšetrenia.**
- **Odporúčanie zariadenia poradenstva a prevencie k prideleniu asistenta učiteľa** – je potrebné v prípade, keď je jeho pomoc v škole indikovaná. Je podkladom na pridelenie finančných prostriedkov na osobné náklady pre asistenta učiteľa pre školu. Aktualizuje sa každý rok.
- **Písomné vyjadrenie zariadenia poradenstva a prevencie**, že žiak s VPU nepotrebuje **individuálnu logopedickú intervenciu**. (Ak nemá diagnostikovanú narušenú komunikačnú schopnosť.)
- **Žiadosť zákonného zástupcu o vzdelávanie formou školskej integrácie.**

- **Informovaný súhlas zákonného zástupcu**, v ktorom je dôsledne písomne poučený o podmienkach vzdelávania svojho dieťaťa.
- **Žiadosť zákonného zástupcu o oslobodenie od vyučovania 2. cudzieho jazyka.** (Po odporúčení zariadenia poradenstva a prevencie.)
- **Návrh na vzdelávanie žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v ZŠ.**
- **Individuálny vzdelávací program**, ktorý sa každý školský rok podľa potreby aktualizuje.
- **Portfólio žiaka**, do ktorého školský špeciálny pedagóg zakladá pracovné listy a výsledky pracovnej činnosti žiaka.
- **Záznam o špeciálnopedagogickej intervencii.**
- **Triedna kniha/elektronická triedna kniha**, ktorá sa vedie pri špecifických vyučovacích predmetoch (RŠF, ILI).

Spolupráca

Pri prvotných ťažkostiach žiaka zohráva významnú úlohu otvorená komunikácia ZZ, triedneho učiteľa, školského špeciálneho pedagóga. V škole sa nastavuje proces 1. a 2. stupňa podpory. Školský špeciálny pedagóg so súhlasom ZZ vykonáva depistážne činnosti v triede a spolu s triednym učiteľom sledujú vzdelávacie ťažkosti žiaka a jeho výchovno-vzdelávacie potreby.

Pozorovania sú neskôr zaznamenané do pedagogickej diagnostiky na účely diagnostického procesu v zariadení poradenstva a prevencie. Na podrobnej pedagogickej diagnostike úzko spolupracuje s triednym učiteľom ŠŠP, prípadne iní členovia ŠPT, s cieľom zaznamenania čo najpresnejších informácií o žiakovi získaných z pozorovania.

Pri nastavovaní procesu vzdelávania žiaka s VPU je nevyhnutná spolupráca ZZ, triedneho učiteľa, pedagógov jednotlivých vyučovacích predmetov, ŠŠP a pedagogického asistenta. Po vzájomnej konzultácii ŠŠP vyhotoví záznam obsahujúci zadané problémy, identifikáciu faktorov a plán postupu. Nasleduje nastavovanie spolupráce so zariadením poradenstva a prevencie.

Koordinátor klienta v zariadení poradenstva a prevencie zabezpečuje sprevádzanie žiaka odbornou starostlivosťou, realizuje a facilituje aktivity v rámci multidisciplinárnej spolupráce. Kontaktné údaje koordinátora klienta sú uvedené v diagnostickej správe zariadenia poradenstva a prevencie. V záveroch diagnostickej správy sú odporúčané optimálne metódy a postupy pri náprave VPU v školskom a rodinnom prostredí.

Ak u žiaka pretrvávajú vzdelávacie ťažkosti, môžu u neho nastať psychické problémy spojené s poruchou správania. Aby sme predišli týmto ťažkostiam, prípadne eliminovali už vzniknuté ťažkosti, je potrebné citlivé vedenie prípadne návšteva psychológa. Žiakom s VPU, u ktorých sa vyskytuje NKS, vykonáva odborné činnosti v rámci logopedickej intervencie školský logopéd.

ZZ chápeme ako rovnocenného partnera, ktorý je nezastupiteľným členom multidisciplinárneho tímu, najbližším „facilitátorom“ (osoba uľahčujúca proces) pre svoje dieťa. ZZ nie je vnímaný ako pasívny prijímateľ odporúčaní, vedíme ho k hľadaniu vlastných zdrojov pomoci. Dôležité je ZZ zapojiť do spolupráce, aby bol oboznámený a stotožnený so systémom práce, stanovenými cieľmi

a niesol tak spoluzodpovednosť za výsledky. Len angažovaný a poučený rodič môže byť nápomocný pri náprave VPU svojho dieťaťa.

V školskom prostredí ako člen ŠPT má dôležité miesto **školský špeciálny pedagóg**:

- s PZ školy sa podieľa na výchove a vzdelávaní žiaka s VPU, v rámci svojej práce na škole realizuje priame alebo nepriame činnosti so žiakom,
- spolu s členmi ŠPT (školský psychológ, sociálny pedagóg, pedagogický asistent) sleduje psychický vývin žiaka a sociálne vzťahy v triede,
- poskytuje konzultácie ZZ dieťaťa a PZ školy, spolupracuje s OZ a PZ školy,
- spolupracuje so zariadeniami poradenstva a prevencie (s koordinátorom klienta).

Kooperatívne vyučovanie učiteľa a školského špeciálneho pedagóga vyžaduje vymedzenie úloh a zodpovednosti obidvoch pedagógov, pravidelnú komunikáciu s cieľom plánovať vyučovanie a hodnotiť výsledky žiaka.

Na vyučovacej hodine je prítomný vyučujúci pedagóg a školský špeciálny pedagóg, ktorý je zodpovedný za vhodný výber a kvalitu špeciálnopedagogických metód a postupov. Je rovnocenným partnerom vyučujúceho pedagóga, poskytuje mu pocit istoty, že žiak s VPU má zabezpečené vyučovanie adekvátne jeho výchovno-vzdelávacím potrebám. Školský špeciálny pedagóg môže byť učiteľovi nápomocný pri formálnej aj obsahovej úprave písomných prác, testov a diktátov, pri ústnom i praktickom overovaní vedomostí a zručností žiaka.

Pri vzdelávaní žiaka s VPU je potrebné hľadať také cesty, ktoré mu dokážu efektívne pomôcť v procese učenia. Jednou z ciest je aj **diferencované vyučovanie**, ktoré prihliada na jedinečnosť žiakov, diferencuje vyučovacie metódy, organizačné formy a optimalizuje tempo učenia podľa úrovne schopností žiakov. K tradičným metódam diferencovaného vyučovania patrí metóda dvojitého výkladu, metóda predĺženého výkladu, práca s oddeleniami, spájanie skupín do paralelných tried alebo úplná individualizácia vyučovania. Pri diferencovaní žiakov do učebných skupín je potrebné dbať na to, aby žiaci s VPU neboli permanentnou súčasťou „slabých skupín“ žiakov. Je vhodné ich začleniť aj do iných skupín. Podchytiť oblasti, v ktorých podávajú bežné alebo nadpriemerné výkony. Na vyučovacej hodine a pri zadávaní úloh je vhodné diferencovať úlohy pre žiakov podľa ich individuálnych potrieb – pripraviť si úlohy s rôznou náročnosťou, znížiť počet úloh a cvičení, poskytnúť dlhší čas a pod.

Pri hodnotení výsledkov žiaka s VPU je potrebné sa zamerať na progres, ktorý žiak dosiahol, neporovnávať ho so spolužiakmi. Vystríhať sa porovnávaníu s ostatnou triedou. Ak je zjavné, že žiak robí pokroky, je nutné to dať najavo. Zažitý úspech je dôležitý zdroj motivácie.

Úskalia postupu

- VPU nie sú vždy viditeľné. Žiak sa môže spočiatku javiť bezproblémovo a rodič nechce pripustiť varovné signály zo strany pedagóga. Zanedbanie varovných signálov môže byť jedným z úskalí OP v edukácii žiaka. Prekážkou môže byť rodič, škola, ale aj samotný žiak.
- Neskorá identifikácia prejavov VPU, ktoré môžu byť maskované prejavom nezrelosti, nesprávneho vedenia žiaka na vyučovaní, častými ochoreniami, nepodnetným rodinným a sociálnym prostredím a pod. Žiaci s nadpriemernou inteligenciou si dokážu vybudovať množstvo kompenzačných mechanizmov, ktoré im pomáhajú pri prekonávaní problémov. Ťažkosti týchto žiakov s čítaním sú často skryté a začínú sa prejavovať až na 2. stupni ZŠ.
- Stáva sa, že rodič nie je ochotný akceptovať podozrenie na VPU vyslovené pedagógom, nesúhlasí so psychologickou a špeciálnopedagogickou diagnostikou. Zažíva pocit bezmocnosti, má tendenciu obviňovať pedagóga, školu, ale aj seba. Prejavuje strach o budúcnosť dieťaťa a obavu z prechodu na SŠ. Pri vážnych ťažkostiach rodič vyjadrí súhlas s diagnostikou, až keď dieťa neprospeje alebo mu hrozí opakovanie ročníka, prípadne nastávajú zmeny správania.
- Napriek tomu, že škola vzdeláva žiakov s VPU alebo iným zdravotným znevýhodnením, nezabezpečí pracovnú pozíciu pre školského špeciálneho pedagóga. Vzniká problém s poskytovaním špeciálnopedagogického servisu.
- Častým problémom je zaradenie špecifických vyučovacích predmetov do rozvrhu v rámci disponibilných hodín, no tie sú v mnohých prípadoch náukové predmety. V takomto prípade sú špecifické vyučovacie predmety zaradené ako nulté a posledné vyučovacie hodiny, čím sa žiakom s VPU navyšuje oproti intaktným žiakom celkový počet vyučovacích hodín o 2 – 3 hodiny. Ak škola použije hodiny na navýšenie slovenského, cudzieho jazyka alebo matematiky, na ktorých sa často upevňuje učivo, žiak s VPU je o túto možnosť ukrátený.

- Personálne zabezpečenie vyučovania predmetu ILI v dôsledku nedostatku alebo vyťaženia školských logopédov.
- PZ a OZ v rámci školských podporných tímov potrebujú byť dovzdelávaní v rôznych metódach. Úskalím je finančná náročnosť kurzov a výcvikov pre školských špeciálnych pedagógov a odborných zamestnancov.
- Nedostačujúca prepojenosť ZŠ a SŠ v kontinuálnom procese školského začlenenia žiakov. Školský špeciálny pedagóg na SŠ nemá prístup k dokumentácii začleneného žiaka, iba ak mu ju doručí sám ZZ. Školský špeciálny pedagóg na ZŠ nie je na tento úkon kompetentný bez súhlasu ZZ a vo väčšine prípadov už nemá spätnú väzbu, ktorú strednú školu začal navštevovať žiak so ŠVVP po skončení 9. ročníka.
- Nedostatočná pripravenosť pedagógov na prácu so žiakmi s VPU. Niektorí pedagógovia nemajú skúsenosti s rôznorodými poruchami u žiakov a ich individuálnymi potrebami, hodnotením, prípravou pomôcok, prispôbením času, v prípade potreby s úpravami učebných osnov. Často nemajú na hodine čas individuálne pristupovať k žiakovi so ŠVVP, pretože by sa tým obmedzoval čas pre ostatných žiakov.
- Nesprávne je fungovanie pedagóga v izolovanom modeli práce triedneho učiteľa, ktorý si vo svojej triede manažuje celý proces sám. Učitelia nie sú zvyknutí na vyučovacej hodine pracovať spoločne so špeciálnym pedagógom či členmi ŠPT a pedagogickým asistentom.
- Zneužívanie statusu žiaka so ŠVPP. Nadmerné používanie kompenzácie, písanie poznámok za žiaka, prílišná pomoc.
- Okrem sledovania vzdelávacích oblastí je potrebné sa u žiaka s VPU zamerať aj na tvorbu jeho pozitívneho sebaobrazu a sebavedomia. Nesprávne nastavený systém vzdelávania negatívne ovplyvňuje sebavedomie a sebahodnotenie žiaka.

Čomu sa vyhnúť

Vo výchovno-vzdelávacom procese žiaka s VPU je potrebné sa vyhnúť:

- mýtom, že po prechode žiaka na 2. stupeň prejavy VPU vymiznú, teda nie je nutné ich zohľadňovať, VPU sú celoživotnou záležitosťou, menia sa len ich prejavy,
- názoru, že VPU sa premietajú len do vyučovacích predmetov SJL, MAT a cudzieho jazyka, bagatelizovaniu VPU, nerešpektovaniu prejavov VPU v náukových predmetoch,
- prezentovaniu názoru, že špeciálnopedagogická intervencia nie je potrebná na 2. stupni ZŠ, nerešpektovaniu ŠVVP žiaka pedagógmi 2. stupňa,
- neumožneniu používať kompenzačné pomôcky, neakceptovaniu výsledku dosiahnutého pomocou kompenzačnej pomôcky, nedostatočnému zaškoleniu žiaka, ako s pomôckou pracovať,
- bagatelizovaniu daného zdravotného znevýhodnenia a nálepkovaniu,
- ignorovaniu odporúčania psychologického a špeciálnopedagogického vyšetrenia žiaka aj napriek jeho zjavným ťažkostiam z dôvodu nadmernej administratívnej záťaže pedagogických zamestnancov,
- zámene reedukácie, špeciálnopedagogickej intervencie za doučovanie žiaka,
- obmedzeniu práce ŠŠP len so žiakmi vzdelávanými formou individuálneho začlenenia,
- ukončeniu spolupráce ŠŠP so zariadením poradenstva a prevencie po diagnostike žiaka, nedostatočnej vzájomnej spolupráci so zariadením,
- neodbornému pomenovaniu diagnózy z pohľadu pedagóga iba na základe pozorovania,
- povrchovej pedagogickej diagnostike, ktorá je založená len na pomenovaní slabých stránok žiaka, pedagogická diagnostika slúži ako relevantný podklad na ďalšie vyšetrenia v zariadení poradenstva a prevencie,
- nevhodnej komunikácii s rodičmi o ťažkostiach ich dieťaťa s cieľom najsť rýchle riešenie a pomenovanie príčin, potrebné je rodičom citlivo vysvetliť vhodné postupy a ozrejmiť spoluprácu so školou a zariadením poradenstva a prevencie, pričom rodič je aktívny účastník tohto procesu,

- neprispôsobeniu vyučovacieho procesu potrebám žiakov s VPU (potrebný čas na vypracovanie úloh, pomoc pri vysvetlení zadání, názorné ukážky, možnosť používať kompenzačné pomôcky, prípadne redukcia úloh), neprispôsobeniu vyučovacieho procesu potrebám žiaka s VPU,
- porovnávaní výsledkov žiakov s VPU s výsledkami intaktných žiakov,
- ponížovaniu, trestaniu a kritizovaniu žiakov s VPU pred ostatnými žiakmi.

Doplňujúce informácie

Kvalifikačné predpoklady

Odborný zamestnanec školy – školský špeciálny pedagóg (aktuálne pedagogický zamestnanec školy poskytujúci aj odbornú starostlivosť začleneným deťom a deťom s rizikovým vývinom) by mal spĺňať kvalifikačné predpoklady v súlade s aktuálnym znením zákona 138/2019 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov a tiež vyhlášky č. 1/2020 Z. z. Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky o kvalifikačných predpokladoch pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov, príloha č. 8 – školský špeciálny pedagóg.

Zoznam použitých metód

Prínosné je, ak má školský špeciálny pedagóg absolvovaný niektorý z nasledovných programov:

- Výučbový program **Včielka**, na tréning čítania na počítači a tablete, <https://www.vcielka.online>
- **KUPOZ** zameraný na deti s poruchami učenia a s poruchami pozornosti pre psychologov a špeciálnych pedagógov, <https://www.trea.sk/kurzy/kurz-kupoz>
- **Korekčné, preventívne a zážitkové programy Mirabilis** pre žiakov 1. a 2. stupňa ZŠ, <https://www.facebook.com/sukromnecentrumpartizanske/>
- **ROPATEM** – program na rozvoj pracovného tempa. <https://www.chytrehrani.com/ropratem>
- Vzdelávanie – **Poruchy učenia AVARE**, <https://www.avare.sk/>
- **Metóda Dobrého štartu** – aktivizuje motorický rozvoj u detí s ťažkosťami v učení, upravuje nepravidelne sa rozvíjajúce funkcie, je určená deťom vo veku 5 – 12 rokov,
 - o <https://inklucentrum.sk/event/metoda-dobreho-startu/?occurrence=2021-02-15>
- **Kurz Sfumato** – metóda splývavého čítania, <http://www.sfumato.cz/seminar-sfumato.html>
- **Vzdelávací kurz KOMENTOVANÝ DIKTÁT** – metóda buduje a rozvíja špecifické funkcie mozgu potrebné pre gramaticky správne písanie. Reedukačné centrum Dobrá myseľ, Hraničná 5, Poprad, <https://www.facebook.com/terapieaporadenstvo/>
- **Vzdelávací kurz Matematika v pohybe** – metóda buduje a rozvíja matematické schopnosti, priestorovú orientáciu, zábavné počítanie. Reedukačné centrum Dobrá myseľ, Hraničná 5, Poprad, <https://www.facebook.com/terapieaporadenstvo/>
- **Kurz fonematického uvedomovania podľa El'konina**, <https://www.elkonin.sk/termíny-kurzov/>
- **Comenia Script** – neviazané písmo, <https://www.indicia.sk/aktualne-skolenia/comenia-script>
- **Kuliferdo**, súbory PZ na rozvoj špecifických funkcií, <https://www.google.com/search?q=Kuliferdo%2C&oq=Kuliferdo%2C&aqs=chrome..69i57.2560j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8>
- **MIKA** – praktické pomôcky (Slabiky a spodobovanie, Podstatné mená, Slovesá, Vybrané slová)
- **Čítanie pre dyslektikov** (M. Horecká)
- **Čítanka pre dyslektikov** (Loulová, K.)
- **Čitateľské tabuľky** (J. Novák), analyticko-syntetická metóda rozvíjania čitateľských funkcií
- **Pavučinka**, (Zelinková, O.) súbor cvičení sluchového vnímania
- **Makovička** (Batiková, S.), čítanka pre žiakov ZŠ s vývinovou poruchou čítania

- **Renátkine úlohy** (Hlinková, V.)
- **Pozornosť** (Zdena Michalová), cvičenia na posilňovanie koncentrácie pozornosti
- **Zhody a rozdiely** (Zdena Michalová)
- **Žiačik** – počítačový program, <http://www.regino.sk/index.php?show=ziacik&menu=ziacik>
- **DysCom** – počítačový program,
 - o https://www.spisskevlachy.sk/dokumenty/skurad/dyscom_o_programe.pdf
- **DysPro** – počítačový program, <http://www.regino.sk/index.php?show=dyspro&menu=dyspro>

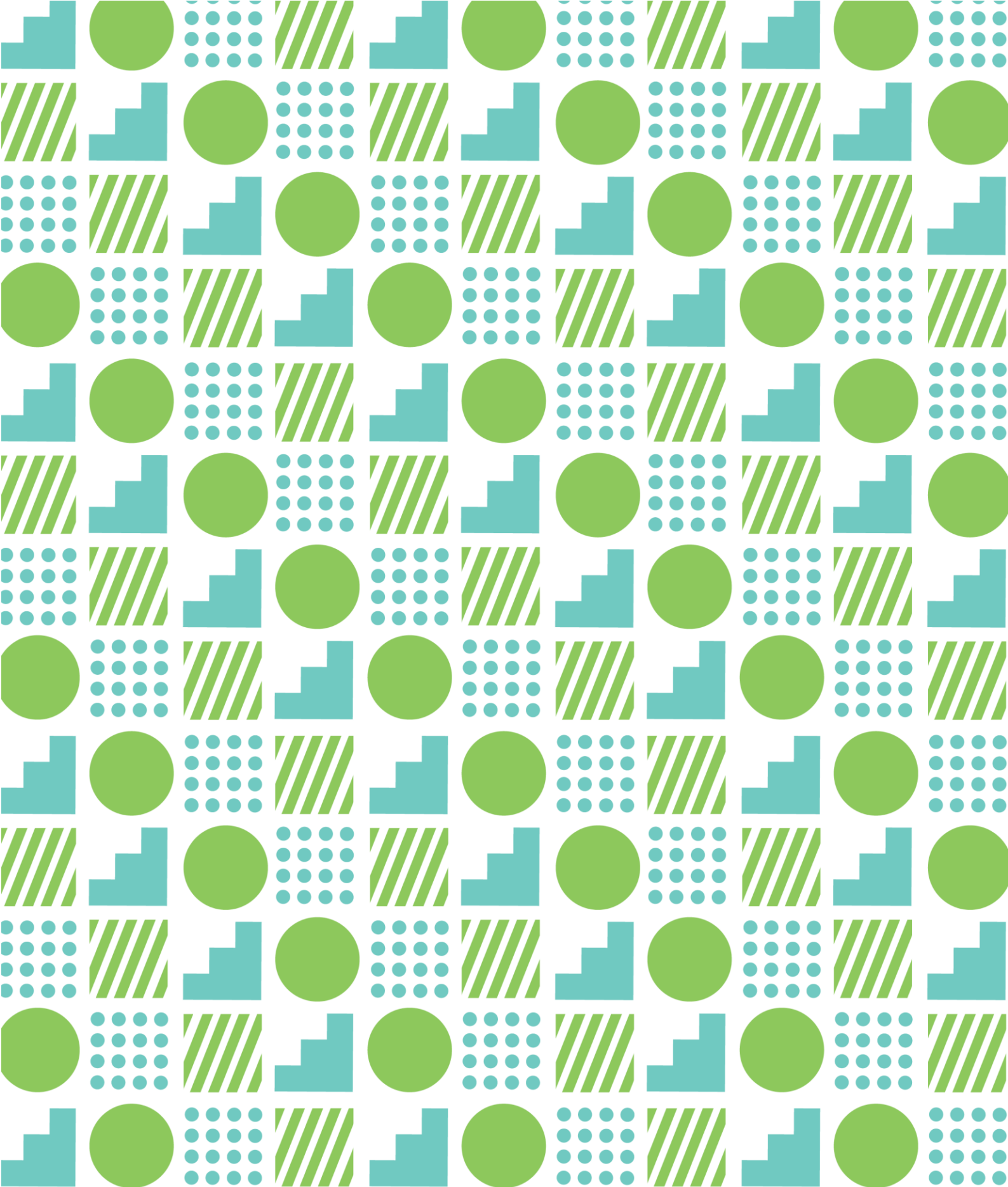
Zoznam organizácií

- Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie, Mučeníkov 4, Kežmarok
- Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie, J. Curie 3760/2, Poprad
- Súkromné centrum špeciálnopedagogického poradenstva, Školská 212, Huncovce
- Centrum špeciálnopedagogického poradenstva, Partizánska 2, Poprad
- Súkromné centrum špeciálno-pedagogického poradenstva, Stráne pod Tatrami 2
- Súkromné centrum špeciálnopedagogického poradenstva, Dolný Smokovec 21, Vysoké Tatry
- Elokované pracovisko Námestie sv. Egídia 36, Poprad
- Reedukačné centrum Dobrá myseľ, Poprad
- Ambulancia detského psychiatra – MUDr. E. Kondrátová, Chrapčiakova, Spišská Nová Ves
- Ambulancia detského neurológa – MUDr. D. Jochová, Nemocnica Kežmarok
- Mgr. E. Vanousová, klinický logopéd, Nemocnica Dr. Alexandra, Kežmarok
- Mgr. E. Babičová, klinický logopéd, Huncovská, Kežmarok
- Mgr. Ľ. Šmindáková, klinický logopéd, Stará Ľubovňa
- Školský logopéd: Mgr. Z. Urigová, CPPP a P, Mučeníkov 4, Kežmarok
- Základná škola s materskou školou Martina Hamuljaka, Oravská Jasenica 141
- Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie, Námestovo
- ABC Súkromné centrum špeciálnopedagogického poradenstva, Námestovo
- Centrum špeciálnopedagogického poradenstva, Námestovo

Použité zdroje

- BATIKOVÁ, S. 2001. Makovička. Bratislava: Proxima Press, 2001. 74 s. ISBN 80-8545-444-0.
- HLINKOVÁ, V., LABUDOVOÁ, M. 2013. Renátkine úlohy. Vydavateľstvo: Tobiaš. 2013. 102 s. ISBN 978-807311-136-6.
- HORECKÁ, M. 2015. Čítanie pre dyslektikov. Edika, 2015. 72 s. 978-80-266-0816-5
- LOULOVÁ, K. 2020. Čítanka pre dyslektikov. Albatros, 2020. 80 s. ISBN 978-80-5661-918-6.
- MICHALOVÁ, Z. 2015. Zhody a rozdiely. Tobiaš, 2015. 56 s. ISBN 978-80-7311-149-6.
- MICHALOVÁ, Z. 2013. Pozornosť. Tobiaš, 2013. 60 s. ISBN 978-80-7311-137-3.
- NOVÁK, J. 2009. Čitateľské tabuľky. Tobiaš, 2009. 117 s. ISBN 978-80-731-1112-0.
- ZELINKOVÁ, O. 2003. Špecifické vývojové poruchy čtení, psaní a dalších školních dovedností. Praha: Portál, 2003. 263 s. ISBN 80-7178-800-7.
- ZELINKOVÁ, O. 2010. Pavučinka. Tobiaš, 2010. 4 pracovné zošity. ISBN 978-80-7311-111-3.
- Vzdelávací program pre žiakov s vývinovými poruchami učenia pre primárne a nižšie stredné vzdelávanie. ŠPU, 2016. Schválilo Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky dňa 5. 5. 2016 pod číslom 2016-14674/20281:15-10F0 s platnosťou od 1. 9. 2016. Dostupné na: [vp_pre_ziakov_s_vyvinovymi_poruchami_ucenia.pdf \(statpedu.sk\)](http://vp_pre_ziakov_s_vyvinovymi_poruchami_ucenia.pdf)

VÝSKUMNÝ ÚSTAV
DETSKEJ PSYCHOLÓGIE
A PATOPSYCHOLÓGIE

ŠTANDARDY
NÁRODNÝ PROJEKT

Štandardizáciou systému poradenstva a prevencie
k inklúzii a úspešnosti na trhu práce